

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 27

Заснований в 1996 році

Рівне – 2003

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 27. — Рівне: РДГУ, 2003. — 144 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, психології, дидактики, історії педагогіки, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:**Головний редактор:**

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний університет „Рівненський економіко-гуманітарний інститут” ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – кандидат психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів);

Пальчевський Степан Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №3 від 31.10.2003 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2003

так і організаційних.

Результат процесу навчання можна буде визнати повноцінним лише у тому випадку, коли буде впевненість у здатності випускників інтерпретувати нові твори, вирішувати нові завдання, бути готовим до самостійного узагальнення отриманих знань і навичок.

Тому автори даної статті, розглядаючи лише деякі аспекти цієї проблеми, хочуть привернути увагу кожного “свідомого” музиканта (викладача і студента), та допомогти їм знайти шляхи в організації та проведенні виваженої музично-педагогічної роботи.

Дана проблема становить цікавий матеріал для дослідження і має перспективу подальших розвідок у даному напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баренбойм Л. Фортепианно-педагогические принципы Ф.М. Blumenfelda. – М.: 1964. – 85с.
2. Барінова М. Воспоминания о Гофмане и Бузоне. – М.: 1964. – 124с.
3. Бруно В. О музыке и музицировании. В сб. «Исполнительское искусство зарубежных стран», вып. 1. – М.: 1962. – 56с.
4. Гофман И. Фортепианная игра. Вопросы и советы. – М.: 1961. – 130с.
5. Ныркова С. Курс фортепиано для музыкантов разных специальностей. – М.: «Музыка», 1988. – 164с.
6. Рабинович И. О работе с учениками над музыкальным произведением. В сб. Очерки по методике обучения игре на фортепиано. Вып. 1. – М.: 1955. – 66с.
7. Рафалович О. Транспонирование в классе фортепиано. – Л.: 1963. – 58с.
8. Савшинский С. Работа пианиста над музыкальным произведением. – М.: 1964. – 87с.
9. Теплов Б. О психологии музыкального восприятия. – М.: 1972. – 184с.
10. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано. – М.: «Просвещение», 1984. – 173с.

Одержано редакцією 05.09.2003.

УДК: 37.011.31: 372.461 М.В. ВАКУЛЬЧУК, Н.Г. ШОЛУДЬКО

В.О.Сухомлинський про мистецтво слова педагога

Однією з найголовніших умов формування демократичного суспільства в незалежній Україні є виховання національно свідомих громадян – громадян, які усвідомлюють себе часткою нації, пишаються національними традиціями та плекають їх. Найперша ж умова існування нації – це мова.

Рідне слово є важливим засобом виховання людини. Відомий український педагог В.О.Сухомлинський писав : “Мова – це віконця, через які дитина бачить світ”. Видатний учитель вважав, що мова є складовою духовної культури дитини та її культури мови зокрема : “Багата мова – багатий духовний світ, розвинуте почуття краси слова – висока моральна культура. Убогість слова – це убогість думки, а убогість думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної товстошкірості” [1, 507].

Педагогічний талант видатного українського вченого, теоретика і практика-просвітителя, майстра живого слова, творця унікальної “Школи радості”, “Школи під блакитним небом”, “Школи мислення” втілюється у багатьох аспектах, а головне – в унікальній педагогічній творчій спадщині де важливе місце відведене слову.

У формуванні духовного обличчя людини велику роль відіграють поведінка, взаємини у колективі, праця. Але найважливішим засобом впливу на душу є слово. “В руках вихователя слово – такий же могутній засіб, як музичний інструмент в руках музиканта, як фарби в руках живописця, як різець і мармур в руках скульптора. Як без скрипки немає музики, без фарби і пензля – живопису, без мармуру і різця – скульптури, так без живого, трепетного, хвилюючого слова немає школи, педагогіки” [2, 160].

Вагомою гранню педагогічного таланту В.О.Сухомлинського є концепція виховання творчої особистості людини засобами живого переконуючого слова вчителя, який у слові виявляє себе, свою культуру, свою моральність, своє ставлення до виховання – як людина, яка діє словом. Учень і вчитель – основні суб’єкти шкільної освіти, які взаємодіють на рівні слова, за допомогою слова, через слово : “Слово вчителя – як інструмент впливу на думку вихованця, нічим не замінити. Мистецтво виховання включає насамперед мистецтво говорити, звертатися до людського серця” [3, 321].

Живе, переконуюче слово педагога-вихователя має глибокі корені у світовій культурі. Зокрема наставники давніх філософських, риторичних поетичних шкіл Давньої Греції, Давнього Риму виховували почуття людської гідності у своїх вихованців через виховання почуття високого громадянського обов’язку перед суспільством за передачу могутнього інструменту впливу на розум, душу, волю людей. Їхнім моральним постулатом було славнозвісне : “Не зашкодь!”.

Учитель в античні часи стояв поруч з філософом – любомудром, оратором – златоустом, божественним поетом, пророком – віщуном, був провісником правди, служив істині, добру, красі, вмів сам і вчив учнів тлумачити текст, блискуче володів ораторським мистецтвом захисника істини, майстерно враховував заперечення опонента, чітко пояснював свою точку зору, володів сократівським методом запитань і відповідей,

діалоговою культурою, бо в усіх народів виконував визначну соціальну роль – роль стабілізуючого фактора.

В.О.Сухомлинський ясно усвідомлював можливості живого слова :

“Слово – це найтонший різець, здатний доторкнутися до найніжнішої рисочки людського характеру. Вміти користуватися ним – велике мистецтво. Словом можна створити красу душі, а можна й спотворити її. Тож оволодіймо цим різцем так, щоб з-під наших рук виходила тільки краса ! ”[2, 167].

До сьогодні не втратили свого високого значення думки В.О.Сухомлинського про етико-естетичну силу і красу слова вчителя, який повинен досконало володіти усіма багатючими властивостями слова, впливати на формування свідомості учня не тільки своїм розумом, гарячим серцем, але й усім життям – чистим, благородним, наповненим ідеєю “педагогіки серця”. Кожний урок видатного гуманіста, поета, музиканта-скрипаля перетворювався на свято, радість пізнання нового, інтелектуально-емоційного здивування перед глибинами знань, все нових відкриттів незвіданих висот духу людини, її мудрої думки, красного слова, у яке учні вслуховувалися, як у найчарівнішу музику.

Українська національна педагогічна скарбниця увібрала в себе такі животворчі ідеї видатного мислителя, як єдність розумового, етичного, естетичного, трудового, фізичного виховання дитини, як розумова і мовна діяльність – творчість дітей, інтелектуальна активність, виховання ідеальних уявлень про красу поведінки, красу слова, природи, мистецтва, а головне – самої людини.

Педагог – гуманіст постійно ставить проблему виховання дитини у сім’ї, колективі, дбає про формування високої емоційної і словесної культури у сім’ях вихованців через формування гармонійного дуєту – школи і сім’ї, які разом шукають шлях до розуму і серця дитини. Ми, тобто школа і сім’я, писав він, “як два скульптори, що працюють поряд, маємо однакове уявлення про ідеал і працюємо в одному напрямі. У гармонії ж творення людини надзвичайно важливо щоб у двох скульпторів не було протилежних позицій” [7, 542].

Широкі педагогічні обрії статей В.О.Сухомлинського можна сконцентрувати під кутом зору його професійної уваги до красного слова вчителя – вихователя. Це, зокрема, такі його статті : “Слово про слово”, “Рідне слово”, “Слово вчителя в моральному вихованні”, “Розумова й мовна діяльність підлітків”, “Особливості мислення і мови в юнацькі роки”, “Як добитися, щоб слово вихователя доходило до серця вихованця”, “Оберегайте своїх вихованців од марнослів’я”, “Оволодівайте мистецтвом індивідуальної бесіди з вихованцем”, “Що можна і чого не можна обговорювати в шкільному колективі”, “Як проводити виховну бесіду з колективом”, “Слово і емоційна культура людини” та багато інших.

Професійна культура сучасного педагога може розглядатися крізь призму не лише філософії, етики, риторики, але й володіння ним людинознавчими технологіями, які базуються на теорії психодидактики, соціальної психології, кібернетики, теорії управління, етнопсихології, релігієзнавства, теорії та методик професійної освіти [4, 85].

Педагогічна риторика, яка зросла на історії і теорії педагогіки, риторики, етики у наш час стає інтегратором, синтезатором у процесі фахової підготовки вчителя сучасної школи – одухотвореного інтелігента, справедливого педагога – інтелектуала, педагога – златоуста, вчителя – майстра, який володіє секретами переконуючої комунікації засобами живого слова, який має власний імідж, сутнісну якість борця за права дитини і творця духовності суспільства.

Високі духовно-моральні та інтелектуальні якості формували наставники – ритори у своїх вихованців, кращі педагоги, як Я.А.Коменський у праці “Закони добре організованої школи”, Софія Русова, Григорій Ващенко, Іван Огієнко та інші гуманісти – просвітителі українського народу, розвивали революційну справу Тараса Шевченка – “апостола правди і свободи”. Вони та їхні послідовники, учні та сподвижники володіли моральними чеснотами самі, творили образ народного вчителя, який не заради кар’єри, а в ім’я народу України жертвує своїм добробутом, сіє розумне, добре, вічне.

В.О.Сухомлинський у своїх творах висував високі професійні вимоги до педагога, який, на його думку, повинен усе життя працювати над самовдосконаленням, оволодівати секретами педагогічної майстерності, зокрема уміло користуватися сократівським методом активізації розумової діяльності учнів, прийомами словесного спонукання, заохочення, покарання, виявлення довір’я чи недовір’я, заборони, тощо, які формують духовно-інтелектуальну основу щоденного спілкування у школі та за її межами.

В.О.Сухомлинський розробив оригінальну модель системності навчально-виховного процесу по формуванню творчої особистості дитини засобами живого слова – від молодшого шкільного віку до юнацького шляхом поступового, ступеневого формування художньо-образного типу мислення дитини від імітаційно-наслідувального до індивідуально-власного творчого виду художньої креативності. Відзначимо серед багатьох чинників формування інтелектуальної та художньо-вербальної творчості дітей такі способи як :

- формування емоційної культури особистості ;
- глибокого чуттєвого та духовно-інтелектуального осмислення дієвості слова, ефективності думки через формування культури читання різних текстів, власних творів ;
- формування думки в органічній єдності із процесом творчої трудової діяльності ;
- цілеспрямоване формування риторичної особистості вихованця через організацію високої позитивної мотиваційної установки дитини до власної усно-розмовної творчості, зверненої до аудиторії [5, 319].

Основним джерелом словесної творчості є педагог, майстер переконуючого, художньо-

публіцистичного, ораторського слова, який своїм словом одухотворяє учня, настроює “струни думки” на вірний лад оркестру, бо, як вважав В.О.Сухомлинський, тільки натхнення породжує натхнення, розум впливає на розум, радість стає джерелом нової радості : “За найбільшу творчу знахідку в своїй педагогічній майстерності вважайте ту мить, коли дитина сказала своє слово. В цю мить вона піднялась на одну сходинку у своєму інтелектуальному розвитку” – писав В.О.Сухомлинський [1, 509].

Вчитель – інтелектуал, вчитель – златоуст, вчитель – творець дитини, молоді в усі часи в усіх народів високо шанувався, бо плекав живу думку і душу майбутніх творців життя і істинних патріотів держави. Творчий педагог – це діамант, який осяває душу усіма гранями свого педагогічного дару, який плекає дитину на засадах добра, формуючи інтелектуальну еліту суспільства. В цьому його патріотичний обов’язок перед суспільством.

Великий педагог вчив дітей не тільки читати, писати, рахувати, але й думати, пізнавати світ і себе в ньому, пізнавати багатство науки, мистецтва, природи – вчив жити через виховання в собі мислителя. І задля цього все робив для розбудови національної школи мислення, де панує радість творчості, активно формується людська індивідуальність, розцвітає жива душа, про яку В.О.Сухомлинський з любов’ю писав : “У дитинстві кожна дитина – поет... Поета в душі пробуджує людське почуття прекрасного... Поетична творчість доступна кожному. Вона не є привілеєм особливо обдарованих. Поетична творчість підносить людину” [6, 212].

Великий педагог усе своє життя гаряче відстоював істину добра, засуджував зло, яке роз’їдає людину, як іржа. Він вчив вихованців одухотворювати думку і слово ділом, працею для загального добра, а головне – вчив дорожити словом, яке може і повинно стати могутнім засобом самовиховання. “Якщо ти хочеш зробити ось так, але не впевнений, що зробиш, ніколи не кажи : даю слово, що зроблю. Краще скажи : хочу примусити себе зробити ось так, примушу себе зробити ось так. І змушувати себе. Як би не було важко добивайся поставленої мети. Десять разів перероби, але зроби так, щоб не було соромно перед людьми [7, 600].

В.О.Сухомлинський виступав проти авторитарного монологу вчителя, його невмілого і неприпустимого тиску на дитячу душу гострим, жорстоким, караючим, крикливим словом, брутальною інтонацією неповаги, що вважав неприпустимим у педагогіці. Натомість він рекомендував педагогу вести з учнем виховну бесіду, яку справедливо вважав складною справою, оскільки вона вимагає від педагога напруження усіх сил розуму, волі, почуттів, професіоналізму для загального добра.

В.О.Сухомлинський дбав про постійне самовдосконалення вчителя – вихователя, який повинен виховувати самого себе для ефективного, демократичного діалогу – бесіди з дітьми. Він визначав такі ознаки виховної бесіди : натхнення, емоційність, одухотвореність, джерело високої, прекрасної ідеї, яка передбачає лікування і повне виліковування дитини.

Звідси і народжується цілісність слова педагога, яке має окрилювати вихованця, вселяти в нього віру, надію і любов: “Виховна майстерність полягає, насамперед у тому, щоб людині захотілося бути хорошою...” [7, 650].

Авторська “школа радості” В.О.Сухомлинського була багата талантом не тільки свого директора, генератора ідей, але й творчістю багатьох його сподвижників – педагогів, а також обдарованих дітей, які формувалися у творчу особистість у Кімнаті казки, Клубі допитливих, Куточку мрії, у Саді здоров’я, Острові чудес, Куточку краси, Кімнаті думок тощо, які творилися спільною натхненною працею педагога і дитини як потреба душі, як могутній прояв невичерпних талантів у звичайній сільській українській школі, про яку довідався згодом увесь світ.

На жаль багатюща педагогічна і художньо-риторична спадщина В.О.Сухомлинського ще до кінця не осмислена, не вивчене животворне джерело його власних художньо-словесних творів – чудових казок, мініатюрних оповідань – описів, роздумів, байок, віршів, сценаріїв тощо, які були взірцями для його учнів, а іноді першими входили у їхню художню свідомість, вчили образно мислити, формувати емоційну культуру почуттів, ловити “жар-птаха” того єдиного, неповторного слова, яке народжене думкою і серцем справжнього поета. Учитель вчив дітей : “Скажіть про ялинку так, щоб у ваших словах відбилась і краса вечірньої зорі, і стук дятла, і мерехтіння сніжинок ...” [2, 164].

Педагог володів поетичним даром художнього слова, як поет; даром художньо-виразного читання своїх словесних творів, як актор ; даром слухати і чути, як музикант ; даром передавати словом найточніші нюанси кольору, форми, як художник ; даром переконуючого, впливового, ефективного живого слова слова, як оратор ; даром безмежної любові до дітей, як справжня Людина – гуманіст.

Він творив нове слово, щиро вірив у те, що говорив дітям і колегам, був великим правдолюбцем і естетом, закоханим у красу самого життя. Він мріяв про їхню органічну соціалізацію, вчив жити повнокровним, щасливим, творчим життям. Улюбленими словами поезії Т.Г.Шевченка були такі : “Возвеличимо на диво і розум наш, і наш язик”. Саме тому ми відзначаємо примат моральності, духовності у словесній творчій спадщині великого педагога, який зміло формував у своїх учнів почуття чесності, правдивості, совісті, високу емоційну культуру, любов до рідної мови.

Отже, вчителі, як духовні наставники в усі часи й усіх народів мали найвищу пошану, бо ефективно, дієво, переконуюче володіли живим словом не лише з метою інформування, навчання, переконання, спонукання, але й звеличення, усолодження душі на етико – естетичних засадах класичної риторики, народного золотолу, сучасного красномовства, педагогічної риторики. Педагог – майстер в ідеалі повинен володіти

усіма видами і жанрами красномовства : академічним, політичним, дипломатичним, урочистим, гомілетичним, соціально – побутовим.

Художньо – словесна спадщина видатного українського педагога В.О.Сухомлинського та його учнів “Школи радості” – це ще одна сходинка на шляху розбудови національної школи красномовства. Нехай завжди палають у серцях педагогів України мудрі поради В.О.Сухомлинського про шлях до плекання духовних сил дитини : Музика – уява – фантазія – казка – творчість – така доріжка, йдучи якою дитина розвиває свої духовні сили.

ЛІТЕРАТУРА

1. В.О.Сухомлинський. Творчість у колективі. Роль казки у колективному житті дітей. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С.507-521.
2. В.О.Сухомлинський. Слово про слово. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 5. – С.160-167.
3. В.О.Сухомлинський. Слово вчителя у моральному вихованні. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 5. – С.321-330.
4. Корчинський С. Моделювання структури образу ідеального і реального вчителя на рівні сукупних уявлень у різних об’єктів педагогічної взаємодії. – К.: 1998. – 85 с.
5. В.О.Сухомлинський. Розумова й мовна діяльність підлітків. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – С.309-322.
6. В.О.Сухомлинський. Рідне слово. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1977. – Т.3. – С.201-216.
7. В.О.Сухомлинський. Сто порад учителеві. Вибрані твори : У 5т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т.2. – С.539-542, 599-601, 648-651.

Одержано редакцією 17.09.2003.

УДК: 37.013.42

Л.М. Савчук

КОМП’ЮТЕРНІ ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглядаються комп’ютерні ігрові технології як один з видів технологій активного навчання студентів нефізичних спеціальностей. Пропонується класифікація комп’ютерних ігор, які використовуються у навчанні фізики.

The computer game technologies how one of the kind of active teaching non-physical students' technologies are examined in article. The classification of computer games which used in teaching of physics is proposed.

Від випускників вищої школи вимагається, щоб вони не тільки кваліфіковано розбиралися в спеціальній та наукових галузях, але й уміли ставити й захищати свої ідеї та пропозиції. Для цього перш за все треба, щоб студенти були достатньо підготовлені самостійно аналізувати й узагальнювати наукові факти та явища. У зв’язку з цим у сучасній системі вищої освіти проявляється тенденція переходу від переважно інформативних форм до активних методів і форм навчання з використанням елементів проблемності, наукового пошуку, резервів самостійної роботи студентів, здійснюється перехід від відтворення до розуміння, осмислення матеріалу. В останні роки здійснюється “індустріалізація навчання”, тобто його комп’ютеризація і технологізація, які уможливають інтелектуальну діяльність особистості.

Термін “технологія” (від грецької *techné* – мистецтво, майстерність; *logos* – наука) у виробничому процесі означає систему запропонованих наукою засобів, способів і алгоритмів, застосування яких забезпечує наперед визначені результати діяльності, гарантує отримання продукції заданої кількості та якості. Технологія базується на наукових засадах. Усі сучасні виробництва засновуються на технологіях.

У дидактику і методику міцно ввійшло поняття “педагогічні технології”, яке в сучасній педагогічній літературі означається як система дій викладача та студентів, яка заснована на певній ідеї, принципах організації та взаємозв’язку цілей, змісту і методів навчання. Особливо виокремлюють активні технології, які спираються не тільки на процеси сприйняття, пам’яті, а передусім на продуктивне мислення. Технології називають активними, тому що в них суттєво змінюється роль викладача (замість ролі інформатора роль менеджера), роль студентів (замість об’єкту впливу суб’єкт взаємодії) і роль інформації (інформація не ціль, а засіб для засвоєння дій і операцій професійної діяльності) [2]. До активних технологій відносяться дискусії, дидактичні ігри тощо. Розглянемо **ігрові технології**, в основу яких покладені засоби, які активізують та інтенсифікують діяльність студентів за допомогою створення ігрової обстановки [1]. Ці технології передбачають таку якість діяльності, яка характеризується високим рівнем мотивації, усвідомленою потребою в засвоєнні знань та вмінь.

У зв’язку з інформатизацією сучасної освіти можна виділити комп’ютерні ігрові технології – засобами, яких є дидактичні комп’ютерні ігри. З появою перших персональних комп’ютерів усі користувачі почали захоплюватися комп’ютерними іграми. Перед викладачами та психологами постала проблема не в тому, чи

ЗМІСТ

1.	Сосницька Н.Л. Нова методологія та нова організація науки: співвідношення історії та сучасності	3
2.	Малафійк І.В. Система знань як результат суб'єкт-об'єктної взаємодії	6
3.	Поніманська Т.І. Розвивальне середовище як засіб гуманізації педагогічного процесу	12
4.	Свердлова Т.Г. Гуманістичні тенденції в системі освіти Японії: історія та сучасний стан	15
5.	Горопаха Н.М. Книга як засіб освіти у дошкільній дидактиці	21
6.	Янцур Л.А., Онишук І.А. Проблема інтересу до мистецької діяльності та його особливості у старших дошкільників	24
7.	Самсонюк Н.Ф. Проблема дитинства в курсі психолого-педагогічних дисциплін	27
8.	Маліновська Н.В. Проблеми сенсорного розвитку і виховання дітей у педагогічній спадщині С.Ф. Русової	29
9.	Трусова О.Л. Ігри-драматизації як засіб формування техніки спілкування старших дошкільників	32
10.	Козлюк О.А. Формування гуманістичної спрямованості спілкування дітей старшого дошкільного віку	34
11.	Глінчук Ю.О. Особливості спілкування дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку в умовах кардіоревматологічного санаторію	37
12.	Меналюк Г.Ф. Особливості спілкування вихователя і дітей в процесі формування елементарних математичних уявлень	39
13.	Гуцан Л.А. Виховання в учнів молодшого шкільного віку позитивного ставлення до традицій і звичаїв українського народу	41
14.	Гоголь Н.В. Система роботи над текстом художнього твору у процесі формування у молодших школярів естетичної оцінки сприйнятого	45
15.	Середюк Л.А. Соціально – психологічний тренінг, як засіб створення нових виховуючих ситуацій у самовираженні старшокласників	49
16.	Бех М.І. Формування у старшокласників образу я-професіонал у системі „Загальноосвітній навчальний заклад-внз”53	
17.	Перенчук Т.Й. Підходи до формування співочих навичок у юних вокалістів	56
18.	Капустіна О.В. Підготовка школярів до професійного самовизначення за методикою С. Фукуями	59
19.	Мельник О.В. Форми та методи профконсультаційної роботи з старшокласниками у професійному навчальному закладі I та II ступеня акредитації	63
20.	Войтович І.С., Галатюк Ю.М. Розвиток креативних здібностей учнів у процесі навчання фізики	65
21.	Пальчевський С.С. “Міні-ермітаж” на уроках географії і його місце в сугестопедичній навчальній системі (досвід, технологія проведення)	69
22.	Мегем О.М. Внесок вітчизняних методистів у розвиток шкільної біологічної освіти в Україні (1948 – 1964 рр. XX ст.)	72
23.	Сергєєв О.В. , Тишук В.І. , Шаповалова Л.А. Конкурентоспроможність учителя: сутність і можливості формування у процесі професійної підготовки і діяльності	76
24.	Дичківська І.М. Проблема технологізації педагогічної освіти в історичній ретроспективі	80
25.	Яковенко Л.П. Ансамблеве музикування як важлива складова професійної підготовки майбутнього вчителя музики	83
26.	Димченко С.С. Формування творчого мислення як засіб розвитку самостійної роботи диригента	87
27.	Белешко Д.Т. Особливості професійної діяльності і підготовки вчителя математики	91
28.	Лавор О.Ф. Дидактичні аспекти педагогічної культури вчителя у творчій спадщині В.О. Сухомлинського	97
29.	Терлецький М., Ярмак Т. Фортепіано і його роль у процесі розвитку диригента духового оркестру	100
30.	Вакульчук М.В., Шолудько Н.Г. В.О. Сухомлинський про мистецтво слова педагога	105
31.	Савчук Л.М. Комп'ютерні ігрові технології у навчанні студентів вищих педагогічних навчальних закладів	108
32.	Федорова Н.В. Ділова гра як засіб гуманістичної взаємодії педагогів та студентів	110
33.	Филипчук М.С. Історико-соціальні фактори становлення і розвитку методики музичного навчання від античності до середньовіччя	113
34.	Будз М.М. Використання навичок антиципації у музично-професійному навчанні	115
35.	Горкуненко П.П. Організація навчально-дослідної роботи студентів педагогічного коледжу	117
36.	Янцур М.С. Підготовка майбутніх учителів і практичних психологів до розробки професіографічних матеріалів	121
37.	Мірошина Г.Г. Формування управлінських умінь керівників дошкільних закладів	128
38.	Джеджула О.М. Розв'язування графічних задач як засіб навчання моделюванню	130
39.	Мельник А.І. Характеристика факторів, які впливають на формування властивостей та якостей лляних тканин в процесі вивчення дисципліни “Товарознавство непродовольчих товарів”	133
40.	Дупак Н.В. Проблеми стандартизації у професійній освіті на сучасному етапі соціально-економічного розвитку	136
	Відомості про авторів.....	140